

КРИЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Заїчко В. В.

*аспірантка кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі глобалізаційні процеси охопили всі сфери суспільного життя, що значно вплинуло на структуру ідентичності націй. М. Козловець зазначає, що «криза національної ідентичності набула таких форм і масштабів, що її подолання для багатьох із них означає вже не тільки вибір адекватної конкурентоспроможної стратегії розвитку. Вона перетворилася у проблему національного виживання» [1]. Це свідчить про те, що незважаючи на тривалі міжнародні контакти й обмін досвідом, багато націй прагнуть зберегти власну унікальність.

Ці пошуки ідентичності, як підкреслював С. Гантінгтон у своїй праці «Хто ми?», є глобальним феноменом. Він зазначає, що «криза національної ідентичності спостерігається скрізь, тобто має глобальний характер». Автор наводить приклад Японії, де існує дилема між належністю до Азії та зв'язками із західною цивілізацією, що обумовлено економічними та культурними факторами. Китай також веде боротьбу за свою ідентичність через суперечності з Тайванем [Цит. за: 2]. Подібні виклики спостерігаються на Близькому Сході, в Європі та США.

С. Римаренко виділяє ключові причини кризових станів ідентичності, серед яких «комплекс глобалізаційних процесів, що включає глобалізацію практично всіх сфер суспільного життя: політичну, соціокультурну, етнонаціональну». Цей процес включає розмивання традиційних соціокультурних зв'язків, спричинене прозорістю кордонів та глобальними інформаційними технологіями [3]. Одночасно з цим спостерігається нова хвиля етнічного ренесансу, що має амбівалентну природу у постмодерністську епоху, змінюючи співвідношення між національними та етнічними культурами, що призводить до конфліктів ідентичностей.

Ці процеси, підсилені культурною стандартизацією та міграційними потоками, впливають на формування нових моделей національної ідентичності. В Україні війна, що триває з 2014 року та особливо

загострилася після повномасштабного вторгнення у 2022 році, створила серйозні виклики для національної ідентичності. Міграційні процеси стали однією з найгостріших проблем. Мільйони українців були змушені залишити свої домівки, що вплинуло як на внутрішню, так і на зовнішню міграцію.

Переміщення населення спричинило зміни в соціальній структурі та посилило потребу в адаптації як для тих, хто залишився в Україні, так і для тих, хто знайшов прихисток за кордоном. Це загострило питання, пов'язані з інтеграцією та збереженням національної ідентичності в умовах нового культурного середовища, одночасно спричиняючи ризики втрати культурних і мовних традицій.

Крім того, війна породила сильне відчуття єдності та солідарності серед українців. Ця солідарність зміцнює ідентичність, утримуючи її від розпаду під тиском глобалізаційних впливів та військових викликів. Однак цей процес є двосічним: тривала нестабільність і виснажливий характер війни можуть загрожувати розмиванню основних культурних засад через виснаження людських та економічних ресурсів. Міграція, як внутрішня, так і зовнішня, стала не лише способом виживання, а й фактором, що ставить перед нацією питання про те, як зберегти національну свідомість і передати її наступним поколінням, що зростають у нових умовах.

Війна в Україні та супутні міграційні процеси створили значні виклики для збереження національної ідентичності. З одного боку, конфлікт став каталізатором консолідації та зміцнення національної свідомості, що виразилося в хвилі патріотизму та підтримки власної культури й мови. Це допомогло підкреслити важливість колективної пам'яті та загальнонаціональних символів у формуванні почуття єдності. З іншого боку, тривала міграція та адаптація до нових умов ставлять під загрозу передачу традицій та зв'язок із рідною землею, особливо серед молодого покоління, яке виростає в іншому соціокультурному середовищі.

Збереження національної ідентичності в умовах війни та міграції потребує цілеспрямованих зусиль з боку держави та суспільства. Це включає підтримку культурних ініціатив, освітніх програм та створення умов для повернення та інтеграції мігрантів. Крім того, важливо зберегти та адаптувати національні традиції й мову в контексті сучасних викликів, аби забезпечити стійкість і розвиток ідентичності навіть у несприятливих умовах глобалізації та військових загроз.

Література:

1. Бевз Т. Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/334af3db-e9d9-41db-8b28-eb899f0a95cf/content>
2. Козловець М. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf
3. Римаренко С. Глобалізація та криза ідентичності. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rymarengo_hlobalizatsiia.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-6>

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Іванець Н. В.

*кандидат філософських наук,
завідуюча лабораторією кафедри соціальної філософії, філософії
освіти та освітньої політики
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Суспільство вступає в нову фазу розвитку, де пріоритетом стає ставлення людини до інших. Демократія не можлива без відкритого обговорення та прийняття цінностей громадянського суспільства, де кожен усвідомлює свою причетність до долі країни. Держава зустріне з необхідністю створення інститутів, які відповідатимуть інтересам громадян, що може призвести до конфліктів під впливом глобальних процесів. Для України важливість вивчення громадянської освіти загострюється питанням національної безпеки. Це стосується не лише перемоги над Росією у військовому плані, а й перемоги в ідеологічному та соціальному аспектах для збереження національного характеру та громадянської свідомості в довгостроковій перспективі після війни.

Завдання громадянської освіти не є універсальними, оскільки залежать від епохи, країни, поточного стану суспільства і викликів, які перед ним стоять. Суперечність виникає між станом громадянської освіти, її проголошеними цілями і завданнями та необхідністю їхнього оновлення у відповідь на військову, інформаційну та пропагандистську